

chia hadseregének modernizálását az 1914 előtti döntő években. Mindeközben pedig Bánffy mélyen undorodott a sok szóvirággal élő politikai pátosztól, attól, ahogy a szóok minden önkritika és önismeret nélkül hivatkoztak a nemzet nagyságára és az ősök hőstetteire.

A felsoroltakból egy további vád is következik: a vezető réteg öntelt provincializmusa. Bánffy fáradhatatlanul ostorozta azt a közömbösséget, amelyet a politikai elit a határon túli eseményekkel szemben tanúsított. Légyen szó az orosz–japán háborúról vagy az európai fegyverkezési versenyről, az antant-szövetség egyre fenyegetőbb kialakuló körvonalairól, avagy a Balkánon zajló háborúkról, Bánffy honfitársai számára mindez mintha egy másik égitesten történnék. Kicsinyes belpolitikai csatározások újra s újra felborzolják a kedélyeket, ám a „külföldi esemény (...) az ő szemükben színjátékféle mulatnivaló téma csupán”.⁵ A Bánffy által leírt társadalom a tulajdon nemzeti erejében tökéletesen megbízva a legnagyobb biztonságban érezte magát saját zárt világában.

A politika művelői az ország belső viszonyait, hasonló módon, éppolyan szilárdnak és kikezdehetetlennek tartották. Az irodalmi kritika Bánffyt helyenként elmarasztalta amiatt, hogy regényének szereplői majdnem kizárólag arisztokraták, míg más osztályok képviselői alig-alig jutnak szóhoz. A megálapítás nem egészen pontos. Bánffy a művelt valóban elsősorban az arisztokrácia azon tagjaival népesíti be, akiket ismert, ám éles szemmel látta meg, hogy ez a réteg, amely a politikát alakítja, mily értetlenül áll a modernizációval együttjáró változások előtt. A szociáldemokrácia mint a munkásság képviselője, a földművelő parasztság újonnan szerveződő pártjai és a városi polgárság fiatal, radikálisan szót követelő nemzedéke azonban szintén fel-feltűnnek a könyvében. Ironikusan jegyzi meg, hogy a hagyományos pártok úgy érezték, ezeket az erőket megvetően kezelhetik, merthogy azok szellemisége „nem magyar”. Metszővé válik Bánffy kritikája a

5 Bánffy Miklós: *Erdélyi történet*. Balassi, Budapest–Polis, Kolozsvár, 2006. 42. o. (A továbbiakban Bánffy: *Erdélyi történet*.)

Csete Soma

FELÚSZTAK A VADLIBÁK / HA BENNE VAN

Felúsztak a vadlibák az égen,
a kikötő idomai pontosságukat veszítik.

Ahogy egyre evezel befelé,
úgy kezd kirajzolódni egy tornácon ülő alak.

Nem e csuklók és hajak,
hanem egy ladik vonala a horizonton,
a nád rezgése vagy –
ha vagy.

Csend van a mellékutcában,
a szomszéd kertben megnyikordul egy nyugágy.

Minden,
mi holdfényben nyugszik el,
új szemekkel riad.

Nem a büszke, feszes égben,
hanem a tölgyes sétányokban,
a zápor előtti szél porában,
az eljövő unalmas reggelben van benne –
ha benne van.

nemzeti konzervatívok különös demokráciaértelmezéséről, amelyet művében így foglal össze: nem szabad az új politikai ellenfeleket tolerálni, ellenkezőleg, a rendőrségnek kell ellenük fellépnie, el kell őket tiporni, mert hát ezek nem hazafiasok.⁶

A nagybirtokos Bánffy Miklós nem kívánt a földtulajdon szerkezetéhez hozzájárulni. Jó néhány kortársánál világosabban ismerte azonban föl, hogy a paraszti sors, a korrump és önbíráskodó helyi vagy megyei tisztviselők és a gátlástalan uzorások nyomásának kitett falusiak élete a teljes szociális rend destabilizálását hozhatja magával. Ellenszerként szövetkezetek alapítását javasolta, és

6 Bánffy: *Erdélyi történet*, 645. o.